
Title	Nukleusisasi molekul suku kata : Dari akar ke pucuk sel morfofonemik Bahasa Melayu
Author(s)	Paitoon M. Chaiyanara
Source	<i>Persidangan Antarabangsa Bahasa, Sastera dan Budaya Melayu 3 bertemakan "Memeluk akar menyuluh ke langit: Bahasa", Singapura, 14-16 Julai 2006</i>

This document may be used for private study or research purpose only. This document or any part of it may not be duplicated and/or distributed without permission of the copyright owner.

The Singapore Copyright Act applies to the use of this document.

NUKLEUSISASI MOLEKUL SUKU KATA: DARI AKAR KE PUCUK SEL MORFOFONEMIK BAHASA MELAYU

PAITON M. CHAIYANARA

1. Pendahuluan

Kata Catford (1988), setiap suku kata harus memiliki teras di pertengahannya. Teras suku kata ini diibaratkan sebagai nukleus bagi inti pati suara. Pada umumnya nukleus berkenaan terdiri daripada bunyi vokal. Kata “dan” dalam bahasa Melayu dan kata “*stop*” dalam bahasa Inggeris misalnya, mengandungi nukleus [a] dan [æ]. Terkadang bunyi konsonan juga dapat berfungsi sebagai teras suku kata. Ini dapat dilihat dalam kata “*sudden*” [ˈsʌdn] dan kata “*little*” [ˈlɪtl] (BI) yang didapati konsonan [n] dan konsonan [l] mengambil tempat dan berperan sebagai teras atau nukleus pada suku kata akhir. Kata [krk] “*lihir*” dalam bahasa Cek didapati likuida [r] berfungsi sebagai teras kata ekasuku tersebut.

Berdasarkan sains fisiologi yang lain, suku kata juga dapat dianggap sebagai sel molekul pengujaran dalam sesuatu bahasa. Sel tersebut dibina oleh unit paling kecil sebatian yang terdiri dari dua atau lebih atom atau fonem-fonem tertentu. Unit-unit yang paling kecil ini boleh terlibat dalam sesuatu perubahan makna persis atom-atom lain yang terlibat dalam perubahan kimia. Sel atau unit sesuatu mekanisme pengujaran terdiri daripada nukleus dan sitoplasma yang dikelilingi membran sel. Nukleus boleh terdiri daripada vokal, diftong dan unsur-unsur bunyi lain yang bersifat vokalik, manakala sitoplasma adalah konsonan-konsonan yang berfungsi sebagai onset dan/atau koda dalam sesuatu suku kata. Dalam konteks silabilisasi, membran dapat dimaksudkan sebagai selaput nipis

yang berliang oleh titik pemisahan suku kata sama ada semula jadi mahupun mengalami perubahan disebabkan artikulasi tambahan.

Dalam transmorfologisasi kata-kata sumber dari bahasa-bahasa asing yang menyuburkan akar perbendaharaan kata bahasa Melayu, ternyata didapati berbagai ragam perubahan suku kata yang berlaku ke atas kata-kata sumber yang telah diserapkan. Perubahan ini berlaku kerana berlakunya pengadaptasian morfofonologi bahasa Melayu yang tersedia mantap dalam struktur bahasanya. Fenomena ini melibatkan nukleusisasi molekul yang boleh memperlihatkan rumus-rumus perubahan pola suku kata.

Dengan kenyataan di atas, kertas kerja ini akan memaparkan rumus-rumus perubahan suku kata dari akar ke pucuk sel morfofonologi bahasa Melayu berdasarkan rumus fonologi generatif. Di antara rumus yang dijadikan pokok pembicaraan ialah (i) Rumus pelepasan suku kata, (ii) Rumus penyisipan suku kata, dan (iii) Rumus pencantuman bunyi dalam suku kata. Kerangka organisasi suku kata (*syllable organization*) yang dikemukakan oleh Kenneth Pike (1947) akan digunakan bagi huraian nukleusisasi sel morfofonemik bahasa Melayu dalam kertas ini. Dengan ini pada bahagian awal kertas ini secara ringkas dipaparkan teori-teori suku kata dan kerangka organisasi suku kata berkenaan.

2. Teori Suku Kata

Dalam penelitian suku kata, Gimson (1974) membahagikan pengertiannya kepada dua pendekatan, iaitu pendekatan fonetik dan pendekatan linguistik. Dalam pendekatan fonetik, takrif suku kata dapat dihuraikan dengan berlandaskan (i) Teori tekanan (*Prominence theory*) dan (ii) Teori denyutan paru-paru (*Pulse theory*). Tumpuan yang diberi dalam teori tekanan ialah kenyaringan bunyi. Teori ini dapat

dipersamakan dengan teori kenyaringan bunyi (*sonority theory*) yang dikemukakan oleh Peter Ladefoged (1993).

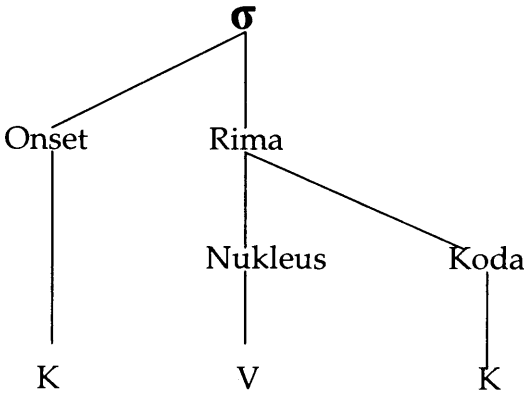
Ketika kita mengungkapkan sesuatu perkataan atau sesuatu suku kata didapati sesetengah bunyi menyaring. Ini disebabkan bunyi berkenaan lebih bergema kerana diberi kekuatan lebih daripada bunyi yang lain. Setiap satu suku kata terdiri dari satu puncak kenyaringan (*sonority peak*). Berdasarkan teori ini, jumlah suku kata dapat diperkirakan mengikut jumlah puncak kenyaringan yang dilafaskan. Teori kedua dalam pendekatan fonetik, iaitu teori denyutan paru-paru berlandaskan denyutan paru-paru yang menghembuskan udara keluar ke kotak suara. Satu mekanisme pemaksaan udara dari paru-paru ke kotak suara dianggap sebagai satu penghasilan suku kata. Kebanyakan ahli fonologi menggunakan teori ini untuk menghuraikan suku kata.

Berdasarkan pendekatan linguistik, Gimson percaya bahawa perkiraan jumlah suku kata terletak pada perasaan penutur jati bahasa berkenaan yang bergantung pada struktur suku kata itu sendiri. Kata [ʃa:stra] yang berasal daripada kata Sanskrit misalnya, penutur Melayu beranggapan bahawa kata tersebut terdiri dari tiga suku kata iaitu †sas+tə+ra†, mana kala penutur jati bahasa lain beranggapan bahawa kata tersebut terdiri dari dua suku kata sahaja iaitu †sas+tra†. Ini disebabkan dalam bahasa Melayu tidak terdapat gugusan konsonan [tr] dalam rumus fonotaktiknya, sedangkan pada sesetengah bahasa didapati gugusan konsonan [tr] dan lain-lain di dalam sistem fonologinya.

3. Organisasi Suku Kata

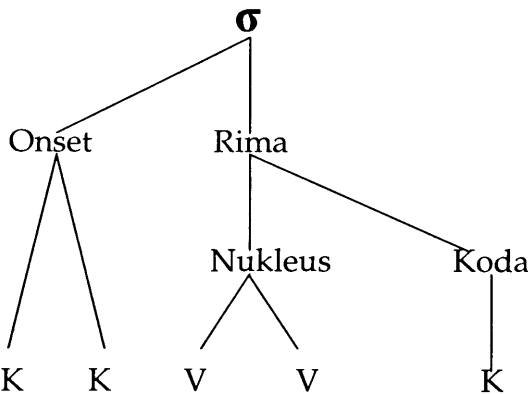
Ahli bahasa yang bermula dari Kenneth Pike (1947) dan seterusnya telah menyusun organisasi suku kata kepada tiga bahagian, iaitu bahagian pertama dikenali sebagai onset, bahagian kedua dikenali sebagai nukleus dan bahagian ketiga

dikenali sebagai koda. Bahagian nukleus dan koda dapat digabungkan dan dikenali sebagai bahagian perakhiran suku kata yang diistilahkan sebagai rima suku kata (*syllable rime*). Berdasarkan teori Fonologi Autosegmen, konsep suku kata ini dapat dilihat dalam gambar rajah yang berikut:-

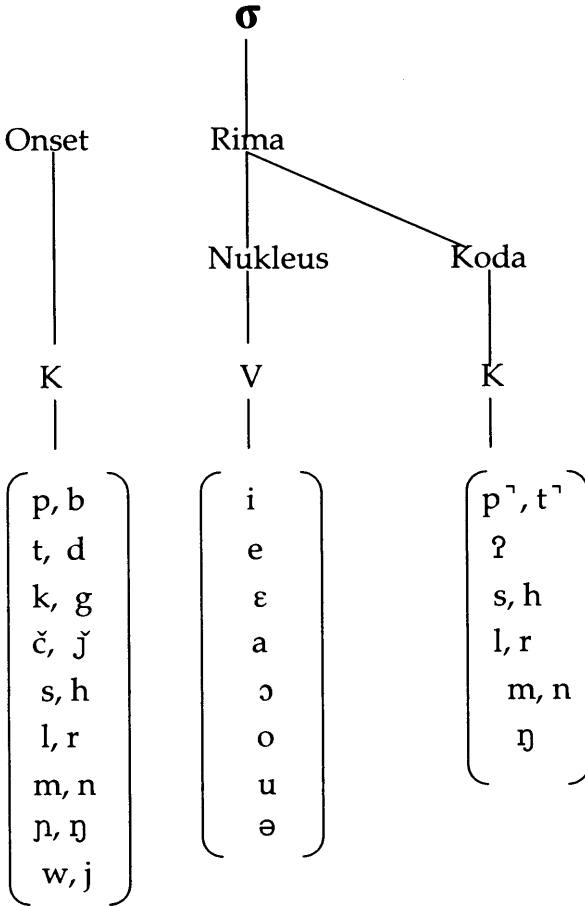
Gambar rajah 1: Organisasi suku kata (σ= suku kata)

Bagi rangkap konsonan dan rangkap vokal atau vokal panjang, organisasi suku kata dapat diperlihatkan seperti gambar rajah yang berikut:-

Gambar rajah 2: Organisasi suku kata bagi rangkap konsonan dan vokal atau vokal panjang

Pada umumnya organisasi suku kata dalam bahasa Melayu asli dapat digambarkan seperti berikut:-

Gambar rajah 3: Organisasi suku kata asli bahasa Melayu

5. Nukleusisasi Molekul Suku Kata Bahasa Melayu

Nukleusisasi molekul suku kata dimaksudkan sebagai satu pergeseran atau perubahan struktur suku kata dalam proses pengadaptasian morfofonemik yang berlaku ke atas

pemantapan kosa kata mengikut tipologi bahasa masing-masing. Fenomena ini juga dikenali sebagai suplesi (supletion), kemudian dipadankan dengan istilah simbolisme (symbolism) oleh Sapir (1920). Nukleusisasi dalam huraian ini hanya terbatas pada pengadaptasian kata-kata asing ke dalam bahasa Melayu. Berdasarkan suplesi suku kata, nukleusisasi dapat dijelaskan seperti berikut:-

5.1 Nukleusisasi: Pelepasan Suku Kata

Struktur atau pola suku kata boleh terjejas apabila didapati sesuatu bunyi mengalami pengguguran. Kehilangan bunyi vokal dalam sesuatu kata misalnya, boleh melepaskan suku kata tertentu. Ini dapat dilihat dalam perbandingan gaya normal dan formal dengan gaya bahasa basahan (*colloquial speech*) dalam bahasa Inggeris seperti contoh yang berikut:-

<u>Bentuk Formal</u>	<u>sebutan</u>	<u>Jumlah SK</u>	<u>struktur SK</u>
chocolate	[čókəlět]	3	KVKVKVK
happening	[hæpəñiŋ]	3	KVKVKVK
every	[évəri]	3	KVKVKV
nursery	[nýsəri]	3	KVKVKV

<u>Bentuk Basahan</u>	<u>sebutan</u>	<u>Jumlah SK</u>	<u>struktur SK</u>
choc`late	[čók lět]	2	KVKKVK
hap`ning	[hæpniŋ]	2	KVKKVK
ev`ry	[évri]	2	KVKV
nurs`ry	[nýsri]	2	KVKKV

Setelah membandingkan gaya sebutan antara bentuk formal dan basahan didapati suku kata yang terletak di tengah kata dilesapkan. Dengan demikian jumlah suku kata berubah menjadi dua sahaja. Selain daripada itu, suku kata dalam gaya bahasa basahan yang dikenakan tekanan yang paling kuat yakni suku kata

pertama merupakan suku kata tertutup. Ini bertentangan dengan tekanan dalam suku kata gaya bahasa formal yang diberikan kepada suku kata terbuka. Apakah punca pengguguran bunyi [ə] pada suku kata tengah dalam contoh-contoh di atas itu? Dalam bahasa Inggeris, jika suku kata yang ditekankan diikuti oleh dua suku kata lain yang tidak ditekankan, didapati bunyi [ə] pada suku kata yang ditekankan akan digugurkan dalam gaya bahasa basahan, khususnya jika konsonan yang terletak di depan suku kata yang tidak ditekankan adalah konsonan sengauan [n] atau likuida [l,r]. Perubahan ini dapat diilustrasikan seperti rumus yang berikut:-

$$\text{Pelesapan Vokal: } [\text{ə}] \rightarrow [\emptyset] / \text{VK} \begin{pmatrix} \text{n} \\ \text{l} \\ \text{r} \end{pmatrix}$$

Bunyi vokal [ə] pada suku kata yang tidak ditekankan akan dilesapkan apabila suku kata depan ditekankan dan suku kata yang diikuti dimulai dengan konsonan sengauan atau likuida.

Ahli fonologi dapati bahawa perubahan struktur suku kata dalam bahasa manapun kebanyakan akan berakhir kepada bentuk KV. Dengan ini, Struktur KV dianggap sebagai struktur suku kata terpilih (*preferred syllable structure*) (Schane:1968). Setelah dianalisis, ahli fonologi dapati banyak kaedah yang menyebabkan struktur suku kata berubah menjadi pola KV. Di antaranya adalah seperti berikut:-

1. KVK \rightleftarrows KV
[Proses pelesenan bunyi konsonan akhir]
- 2.. KKV \rightleftarrows KV
[Proses pelesenan bunyi gugusan konsonan depan]
3. KKV \rightleftarrows KVKV
[Proses penyisipan vokal di antara gugusan konsonan]

Proses 1. dan 2. merupakan proses pelesapan bunyi. Manakala proses dalam 3. adalah proses penambahan bunyi yang akan dijelaskan dalam bahagian seterusnya.

Pelesapan bunyi boleh berlaku ke atas beberapa kaedah. Di

Memeluk Akar Menyuluh Ke langit

antaranya dapat dilihat dalam contoh-contoh yang berikut:

(i) Kata Arab dalam bahasa Melayu (Abbas:1999)

<u>Bentuk asal</u>	<u>Pelesapan</u>	<u>makna</u>
[nafaqah]	[nafkah]	“nafkah”
[barakah]	[bərkah]	“berkah”
[waraqah]	[warkah]	“warkah”
[muaʕallim]	[mualim]	“mualim”

(ii) Kata Sanskrit dalam bahasa Melayu (Paitoon: 1982)

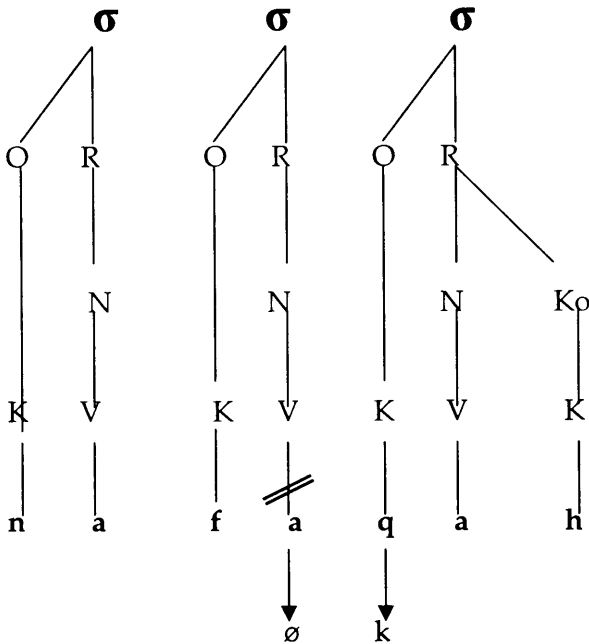
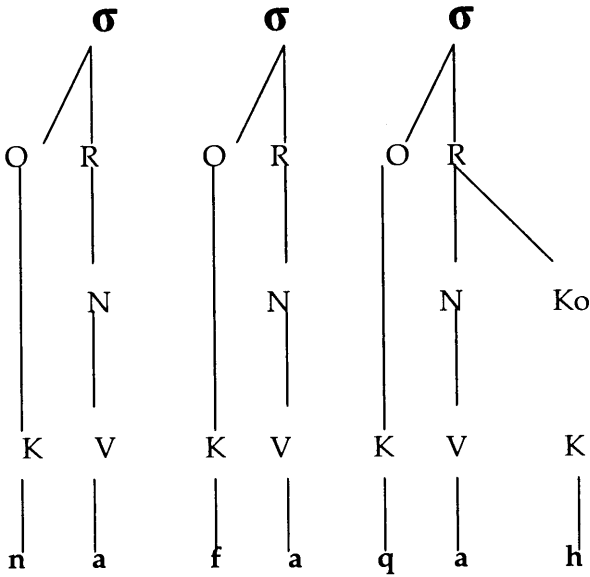
<u>Bentuk asal</u>	<u>Pelesapan</u>	<u>makna</u>
[ʔadira:ʒa]	[diraʒa]	“diraja”
[nijata]	[jata]	“nyata”

Pelesapan bunyi dalam kata yang ditunjukkan di atas menyebabkan struktur suku kata berubah menjadi lebih kecil seperti rumus pola yang berikut:-

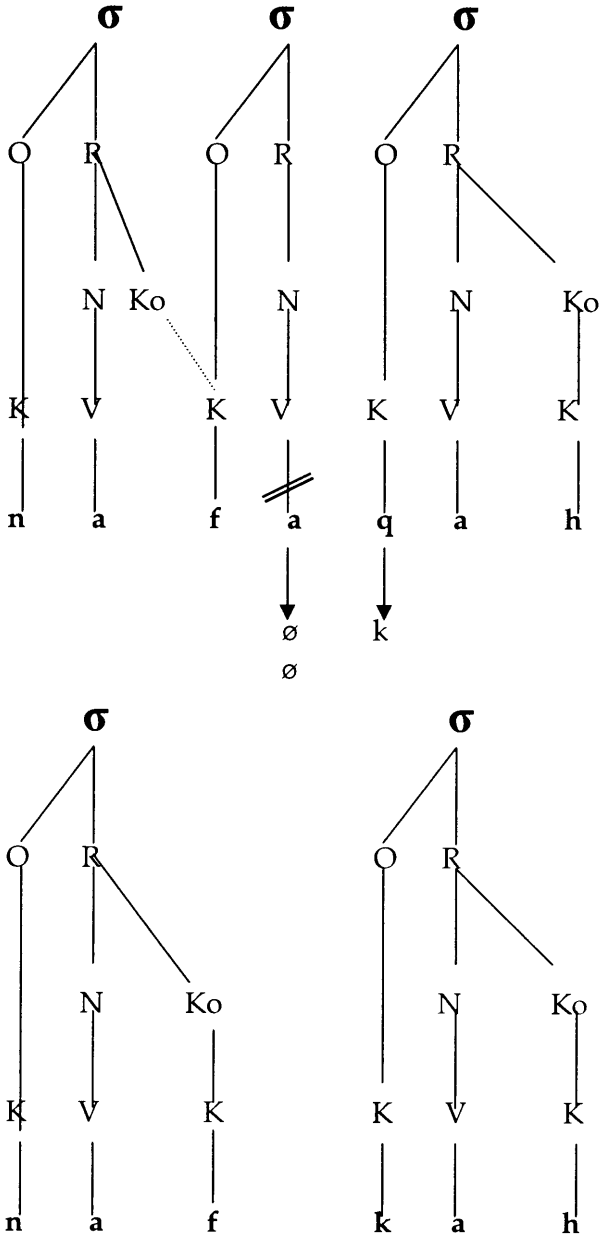
<u>TRISUKU</u>	⇒	<u>DWISUKU</u>
[nafaqah]		[nafkah]
KVKVKVK		KVKKVK
[barakah]		[bərkah]
KVKVKVK		KVKKVK
[waraqah]		[warkah]
KVKVKVK		KVKKVK
[muaʕallim]		[mualim]
KVVKVKKKVK		KVVKVK
[nijata]		[jata]
KVKVKV		KVKV

Nukleusisasi pelesapan suku kata yang berlaku dalam

morfofonemik bahasa Melayu di antara lain dapat digambarkan seperti berikut:-

Memeluk Akar Menyuluh Ke langit

Gambar rajah 4 : Nukleusisasi Pelepasan suku kata dalam BM

Nukleusisasi pelepasan bunyi yang dinyatakan dalam gambar rajah di atas memperlihatkan fenomena suku kata tengah dalam bahasa sumber digugurkan. Disebabkan organisasi suku kata tengah dibubarkan, maka onset asalnya bergeser ke organisasi suku kata awal dan pada akhirnya menduduki di tempat koda.

5.2 Nukleusisasi: Penyisipan Suku Kata

Penyisipan bunyi merupakan proses yang bertentangan dengan pelepasan bunyi bahkan ia boleh menambah jumlah suku kata . Penyisipan bunyi boleh berlaku ke atas beberapa kaedah. Di antaranya dapat dilihat dalam contoh-contoh yang berikut:

(i) Kata Arab dalam bahasa Melayu (Abbas:1999)

<u>Bentuk asal</u>	<u>Penyisipan</u>	<u>makna</u>
[masʔalah]	[mãsaʔalah]	“masalah”
[majt]	[mãjãt]	“mayat”
[mahr]	[mãhãr]	“mahar”
[subh]	[subuh]	“subuh”
[ʃukr]	[ʃukur]	“syukur”

(ii) Kata Sanskrit dalam bahasa Melayu (Paitoon: 1982)

<u>Bentuk asal</u>	<u>Penyisipan</u>	<u>makna</u>
[sth̥a:na]	[ʔista:na]	“istana”
[stri:]	[ʔistəri]	“isteri”

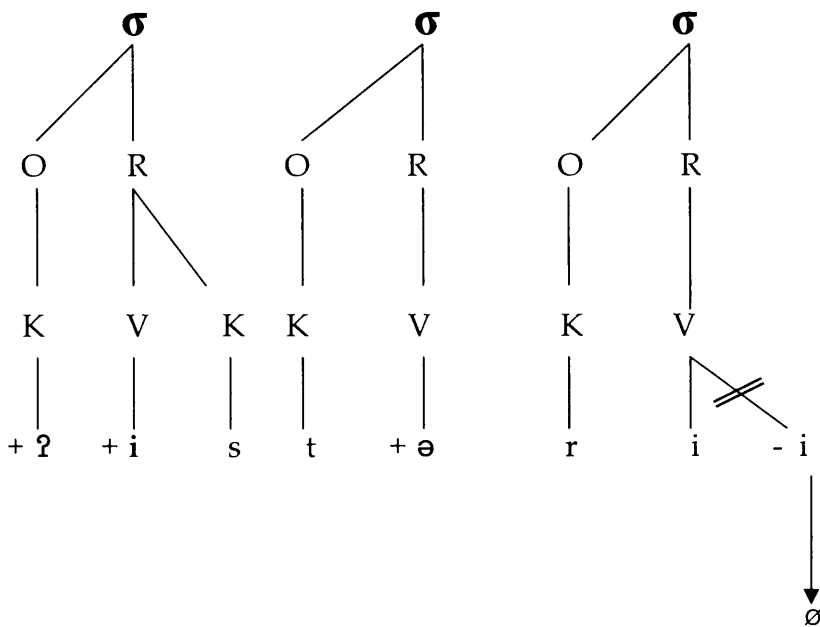
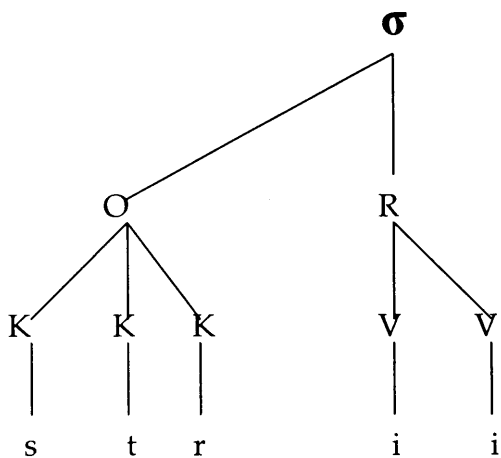
Penyisipan bunyi dalam kata yang ditunjukkan di atas menyebabkan struktur suku kata berubah menjadi lebih besar seperti rumus pola yang berikut:-

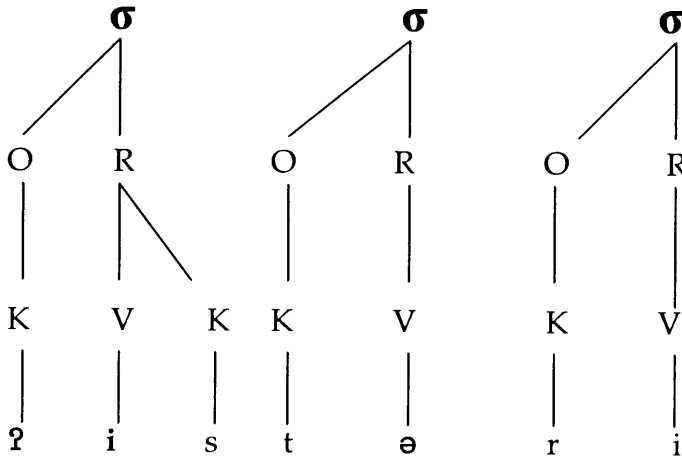
<u>TRISUKU</u>	⇒	<u>CATURSUKU</u>
[masʔalah]		[mãsaʔalah]
KVKKVKVK		KVKVKVKVK
<u>DWISUKU</u>	⇒	<u>TRISUKU</u>
[sth̥a:na]		[ʔista:na]
KKVKV		KVKKVKV

<u>EKASUKU</u>	⇒	<u>TRISUKU</u>
[stri:]		[ʔistəri]
KKKV		KVKKVKV
<u>EKASUKU</u>	⇒	<u>DWISUKU</u>
[majt]		[mājāt]
KVKK		KVKVK
[mahr]		[māhār]
KVKK		KVKVK
[subh]		[subuh]
KVKK		KVKVK
[ʃukr]		[ʃukur]
KVKK		KVKVK

Disebabkan dalam sistem fonologi bahasa Melayu asli tidak terdapat rangkap konsonan, maka penyerapan kata-kata asing yang terdiri dari rangkap konsonan telah melalui satu proses nukleusisasi penyisipan vokal tertentu berdasarkan asimilasi nukleus yang terdekat. Nukleusisasi penyisipan ini pada awalnya dikenal sebagai anaptiksis atau suara bakti (lihat Gorys Keraf:1987). Beberapa contoh yang dikemukakan oleh Gorys Keraf untuk menjelas pengertian tersebut adalah: kata [ʃloka] (Sans.) menjadi [səloka] dalam bahasa Melayu. Demikian juga kata-kata [gla:na] menjadi [gəlanə] atau [gulana], kata [ʃrgala] menjadi [sərigala] dan kata [candra] menjadi [cənderə] atau [candərə].

Berdasarkan contoh-contoh di atas, nukleusisasi penyisipan suku kata yang berlaku dalam morfonemik bahasa Melayu di antara lain dapat digambarkan seperti berikut:-

Gambar rajah 5: Nukleusisasi penyisipan suku kata

Nukleusisasi penyisipan suku kata yang dinyatakan di atas ini memperlihatkan kata ekasuku dari bahasa sumber terbahagikan kepada kata trisuku melalui proses protesis di awal kata dan epentesis di tengah-tengah kata. Di samping itu, disebabkan dalam sistem fonologi bahasa Melayu tidak terdapat vokal panjang, dengan ini maka proses apokop boleh berlaku pada akhir kata. Ini menyebabkan vokal i panjang dimonoftongisasikan.

5.3 Nukleusisasi: Pencatuman Bunyi

Pencatuman bunyi (*Coalescence*) dapat ditakrifkan sebagai satu proses penyatuan dua bunyi yang terletak berdekatan. Pencatuman bunyi dalam bahasa dapat dibahagikan kepada 3 bentuk iaitu:-

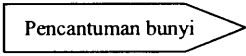
- (i) Bentuk pertama: Konsonan + Konsonan
- (ii) Bentuk kedua : Vokal + Vokal

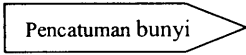
(iii) Bentuk ketiga : Vokal + Konsonan

Ketiga-tiga bentuk ini dapat diuraikan seperti berikut:-

(i) **Pencantuman Antara Konsonan**

Pencantuman dua bunyi yang berdekatan, khususnya antara konsonan dan konsonan dapat melahirkan konsonan baru yang menerima fitur asal yang dimiliki oleh kedua-dua konsonan berkenaan. Ini dapat dilihat dalam contoh dalam bahasa Korea seperti yang berikut:-

[nak "gugur"	+	[hwa] "bunga"		[nak ^h wa] "bunga gugur"
-----------------	---	------------------	---	--

[kup	+	[hita]		[kup ^h ita] "menjadi bengkok"
------	---	--------	---	---

Berdasarkan contoh di atas didapati konsonan letupan [k] dan [p] dicantumkan dengan konsonan geseran [h] dapat menghasilkan konsonan letupan beraspirasi [k^h] dan [p^h]. Ciri-ciri bunyi dalam kedua-dua konsonan telah dimasukkan ke dalam satu konsonan baru. Perubahan bunyi tersebut dapat dirumuskan seperti berikut:-

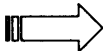
Pencantuman Konsonan: Konsonan letupan tak-bersuara diikuti oleh konsonan geseran menghasilkan bunyi konsonan letupan tak bersuara ber-aspirasi.

[k] + [h] → [k^h]

[p] + [h] → [p^h]

Memeluk Akar Menyuluh Ke langit

Dalam beberapa kasus terdapat gabungan dua konsonan yang sama menjadi satu ($K_i K_i \rightarrow K_i$). Ini dapat dilihat dalam perkembangan kata bahasa Perancis yang berasal daripada bahasa Latin seperti contoh yang berikut:-

<u>Bahasa Latin</u>		<u>Bahasa Perancis</u>	<u>makna</u>
[terra]		[trɛa]	bumi
[bella]		[bɛla]	cantik
[gutta]		[guta]	jatuh
[pressa]		[prɛsa]	tekan

Dalam bahasa Inggeris didapati konsonan yang dihasilkan di gusi (alveolar) seperti [t, d, s, z] yang diikuti oleh [j] akan dicantumkan menjadi bunyi baru iaitu [ʃ] atau [ʒ] yang dapat dilihat pada akhiran {-ion} seperti dalam kata yang berikut:-

relation [ri'leɪʃən] : bunyi [ʃ] dihasilkan kerana
pencantuman [t+i].

Evasion [i'veɪʒən]: Bunyi [ʒ] dihasilkan kerana
pencantuman [d+i].

Pengwujudan konsonan tinggi [ʃ] dan [ʒ] dapat ditanggapi oleh ahli fonologi sebagai satu asimilasi yang dipengaruhi oleh bunyi separuh vokal [j] yang dihasilkan di langit yang diikuti oleh bunyi vokal [i]. Ini menyebabkan pencantuman konsonan tinggi yang digelar sebagai "palatalisasi" atau "asimilasi tempat" (*place assimilation*) seperti rumus berikut:-

relation	=	[rile'jt + ion]	→	[rile'jʃən]
evasion	=	[ive'jd + ion]	→	[ive'ʒən]

Pencantuman konsonan sedemikian dapat dirumuskan

seperti berikut:-

$$\text{Palatalisasi} \begin{pmatrix} t \\ d \end{pmatrix} \rightarrow \begin{pmatrix} \text{ʃ} \\ \text{ʒ} \end{pmatrix} / [j] \text{ — [i]}$$

(ii) Pencantuman Antara Vokal

Pencantuman antara vokal dengan vokal jarang berlaku dalam bahasa jika dibandingkan dengan pencantuman antara konsonan dengan konsonan. Kebanyakan didapati daripada hasil perkembangan vokal seperti contoh yang berikut:-

<u>Bahasa Latin</u>	<u>Bahasa Spanyol</u>	<u>Makna</u>
[ɑifikium]	[edifisio]	udara
[dik ^w alem]	[egual]	walaupun
[kɑusa]	[kosa]	benda
[poupere]	[pobre]	miskin

Penurunan kata dari bahasa Latin bunyi [ɑi] , dicantumkan menjadi [e] dan [au] menjadi [o] dalam bahasa Spanyol dapat dirumuskan seperti berikut:-

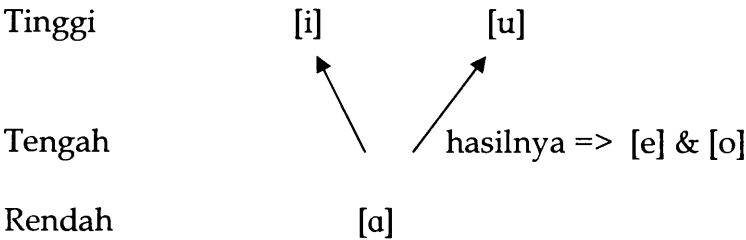
$$\begin{aligned} [\alpha] + [i] &\rightarrow [e] \\ [\alpha] + [u] &\rightarrow [o] \end{aligned}$$

Pencantuman dua vokal menjadi satu vokal dapat menghasilkan struktur suku kata yang lebih mudah diujarkan. Bunyi vokal baru yang dihasilkan ditentukan oleh vokal [i] dan [u] yang diikuti di bahagian belakang. Ciri-ciri vokal ini akan mempengaruhi pencatuman seperti berikut:-

Memeluk Akar Menyuluh Ke langit

[ɑ]	+	[i]	→	[e]
V tengah		V depan		V depan
V leper		V leper		V leper
[ɑ]	+	[u]	→	[o]
V tengah		V belakang		V belakang
V leper		V bundar		V bundar

Walaupun pencantuman kedua-dua vokal tersebut ditentukan oleh vokal yang terletak di bahagian belakang, namun vokal yang terletak dibahagian depan dapat menurunkan paras lidah dari yang tertinggi ke paras tengah seperti gambar rajah yang berikut:-

Gambar rajah di atas jika dibandingkan kesemua sistem bunyi akan dapat kedudukannya seperti berikut:-

	DEPAN LEPER	TENGAH/PUSAT LEPER	BELAKANG BUNDAR
TINGGI	[i]		[u]
TENGAH	[e]		[o]
BAWAH		[ɑ]	

Pencantuman bunyi yang menghasilkan vokal baru

tersebut dapat dirumuskan seperti berikut:-

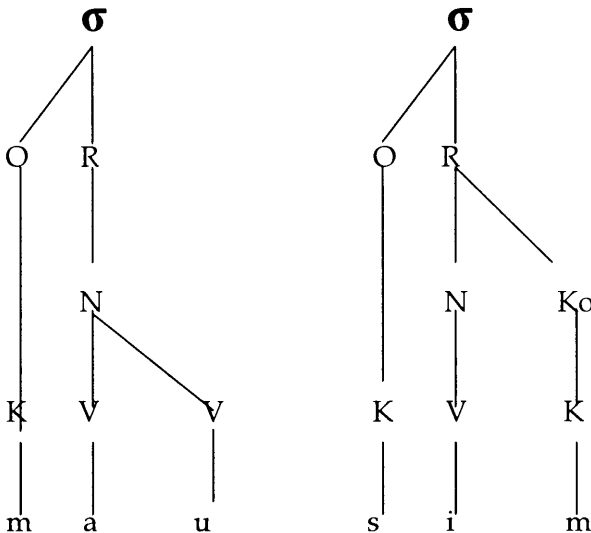
Pencantuman Vokal (PV) V1 + V2 → V3

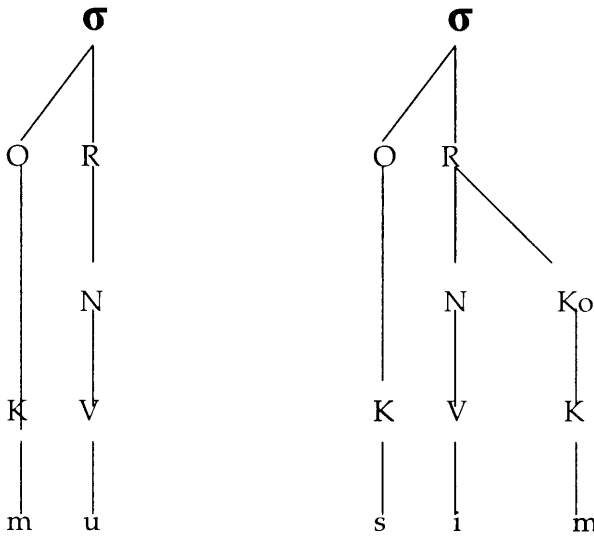
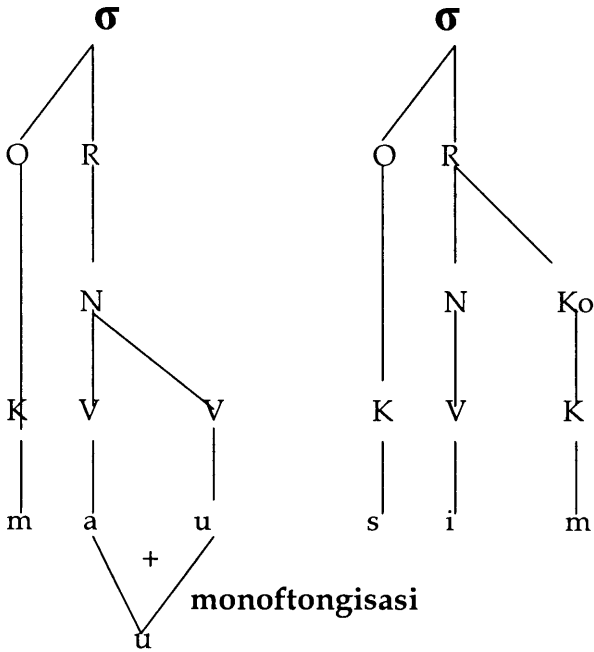
- Catatan:** V1 = [a]
 V2 = [i] atau [u]
 V3 = [e] atau [o]

Pencantuman vokal dengan vokal juga berlaku ke atas bahasa Arab yang diserapkan ke dalam bahasa Melayu. Ini dapat dilihat dalam contoh yang berikut:-

<u>B. Arab</u>	⇒	<u>BM</u>	<u>makna</u>
[haira:n]		[heran]	hairan
[haiba:t]		[hebat]	hebat
[mausim]		[musim]	musim

Nukleusisasi berdasarkan monoftongisasi dalam bahasa Melayu di atas dapat digambarkan seperti berikut:-

Gambar rajah 6: Nukleusisasi dalam bentuk monoftongisasi.

Dalam sejarah perkembangan keluarga bahasa Austronesia didapati banyak monoftongisasi berlaku di antara bahasa Austronesia Purba dengan bahasa pantulannya. Ini dapat dilihat dalam kata *[hataj] → [hati], *[apuj] → [api], *[mataj] → [mati] dalam bahasa Melayu misalnya (Keraf: 1984).

6. Kesimpulan

Akar dalam konteks morfofonemik yang dimaksudkan dalam huraian ini ialah kata-kata sumber yang diserapkan daripada bahasa asing, khususnya bahasa Sanskrit dan bahasa Arab. Kata-kata tersebut seolah-olah disalurkan ke akar bahasa Melayu melalui proses pengadaptasian mengikut fonotaktik dalam bahasa Melayu khususnya.

Proses pengadaptasian yang diperlihatkan dalam kertas kerja ini tidak lain dari nukleusisasi molekul suku kata yang dapat dibahagikan kepada tiga bentuk iaitu nukleusisasi pelepasan suku kata, nukleusisasi penyisipan suku kata dan nukleusisasi pencantuman suku kata.

Setelah pengadaptasian yang digelar sebagai nukleusisasi diproses mengikut fonotaktik bahasa Melayu, bentuk-bentuk suku kata yang siap digunakan disalurkan keluar melalui pucuk sel morfofonemik dan menghasilkan kata terbitan melewati pemantapan pembinaan perbendarahan kata seperti contoh-contoh yang dinyatakan dalam bahagian-bahagian berkenaan.

BIBLIOGRAFI

- Abbas Mohd Shariff. 1999. *Kata-kata Arab dalam Bahasa Melayu: Satu Kajian Perban-ingan dari segi Fonologi*. Tesis PhD. Universiti Teknologi Nanyang, Singa-pura.
- Asmah Hj. Omar. 1977. *The Phonological Diversity of the Malay Dialects*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj. Omar. 1985. *Susur Galur Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur
- Cattford, J.C. 1977. *Fundamental problems in phonetics*. Edinburgh University Press.
- Cattford, J.C. 1984. "Instrumental data and linguistic Phonetics" in J.A. Higgs and R. Thelwall (eds.) *Topics in linguistic phonetics: In honour of E.T. Uldall*. Occasional Papaers in linguistics and language Learning no.9, Department of linguistics, The New University of Ulster.
- Cattford, J.C. 1988. *A practical introduction to phonetics*. Oxford: Clarendon Press.
- Gimson., A.C. 1989. *An introduction to the pronunciation of English*. 4th Edition. In S. Ramsaram. (ed). London: Edward Arnold.
- Farid M. Onn. 1980. *Aspects of Malay Phonology and Morphology: Generative Approach*. Kuala Lumpur: Universiti Kebangsaan Malaysia Press.
- Gorys Keraf. 1987. *Linguistik Bandingan Historis*. Jakarta: Penerbity PT Gramedia.
- Harms, Robert T. 1968. *Introduction to Phonological Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

- Hyman, L.M. 1975. *Phonology: Theory and analysis*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Ladefoged, Peter. 1993. A Course in Phonetics, 3rd Edition. Ft. Worth: Harcourt Brace Jovanovich.
- Ladefoged, Peter and Ian Maddieson. 1996. The Sounds of the World's Languages. Cambridge, MA: Blackwell.
- Lehiste, I. 1967. *Readings in Acoustic Phonetics*. Cambridge: The Mit Press.
- Lutfi Abbas. 1985. *Linguistik Deskriptif dan Nahu Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.